

מלבד האמה הסמוכה לקרן מזרחית צפונית, והיינו כדברי רב. דוחה
 הגמרא: אין להוכיח ממשנה זו שלא כדברי לוי, כיון שאפשר לפרש
 בה, **מאי 'אזבל'** – מה כוונת התנא שאמר 'אוכל בדרום אמה אחת/
 היינו נמי – גם כן, שאוכל בדרומים, כלומר, שבצד דרום ובצד מזרח
 היה רק אמה מהיסוד שהוכשר לזריקת הדם, אולם בנין היסוד היה
 סביב כל המזבח.
 הגמרא מביאה ראיה לדברי לוי: **תא שמע** רביה לדבר מהמשך
 המשנה (ש) ששינוי, **המזבח היה שלשים ושתים על שלשים ושתים**
 אמות. ומוכח מלשון המשנה שהיסוד הקיף את כולו, שאם לא כן,
 לא היתה מידתו אלא שלשים ואחת אמות על שלשים ואחת אמות.
 דוחה הגמרא: אין להוכיח ממשנה זו שלא כדברי רב, משום ד**הכא**
במאי עקבין – כאן במשנה של מדות המזבח מדובר, באופן שמודד
 מן הצד, כלומר, אין הכוונה שהמודד את כל ארבעת רוחותיו של
 המזבח ימצא שהוא שלשים ושתים על שלשים ושתים אמות, אלא
 שאם עומד בצדו הצפוני או המערבי של המזבח ומודד את ארכו,
 תהיה מידתו שלשים ושתים אמות, כיון שבצדדים אלו היה יסוד
 בשתי הקצוות, אולם אם אכן יעמוד במזרח המזבח או בדרומה
 וימדוד את אורכו, לא תהיה מידתו אלא שלשים ואחת אמות.
 הגמרא מביאה ראיה נוספת כדברי לוי: **תא שמע** רביה לדבר מדברי
 הגמרא לקמן (ס), **נמצא שכבש המזבח פורח באויר שיעור אמה על**
היסוד ואמה על הסוכב. ומוכח מלשון זו, שהיסוד היה בנוי בכל צד
 דרום ולכן היה פורח הכבש מעליו, וכדברי לוי. דוחה הגמרא: אין
 להוכיח ממשנה זו שלא כרב, כיון ד**אימא** – תאמר שיש לבאר בדברי
 הגמרא, שהכבש היה פורח באויר בנגד האמה שראוי להיות בו
 היסוד ועל האמה של הסוכב, ולעולם לא היה היסוד בנוי ברובו של
 צד דרום.
 הגמרא מביאה ברייתא נוספת להוכיח כדברי לוי: **תא שמע**, דתני
 לוי – שהיה לוי שונה ברייתא, **ביצד בונין את המזבח, מביאין מלבן**
 – דפוס מרובע שהוא שלשים ושתים אמות על שלשים ושתים
 אמות, וגובהו של הדפוס אמה, ומביא חלוקי אבנים מפולמות –
 לחות, בין גדולות ובין קטנות, ומביא סיד וקוניא (ועופרת מוחכת)
 וזפת, וממחה – וממיס את הסיד והזפת ושופך לתוך המלבן, וזה
 הוא מקום היסוד. וחוזר ומביא מלבן אחר שהוא שלשים אמה על
 שלשים אמה וגובהו חמש אמות, ומביא חלוקי אבנים לחות וכו',
 בין גדולות בין קטנות ומביא סיד וקוניא וזפת וממחה ושופך לתוך
 המלבן, (וזהו הסוכב). וחוזר ומביא מלבן שהוא עשרים ושמונה
 על עשרים ושמונה אמות וגובהו שלש אמות, ומביא חלוקי וכו'
 אבנים מפולמות, בין גדולות בין קטנות ומביא סיד וקוניא וזפת
 וממחה ושופך לתוך המלבן, והוא מקום המערכה – ראש המזבח
 שעליו היתה המערכה. וחוזר ומביא מלבן שהוא אמה על אמה
 ומביא חלוקי אבנים מפולמות בין גדולות בין קטנות, ומביא זפת
 וקוניא וסיד וממחה ושופך בתוך המלבן, וזהו הקרן, וכן עושה לכל
 קרן וקרן, ומבואר בדברי הברייתא, שהמלבן הראשון היה שלשים
 ושתים על שלשים ושתים אמות, והיינו כדי שיהיה בו יסוד מכל
 ארבעת רוחותיו וכדברי לוי. וכן תימא – ואם תאמר שצריך לפרש
 בדברי הברייתא,

1 'חופה עליו כל היום', כלומר, בנימין היה מתחכך ומשתפשוף בבגדיו
 2 כל היום מחמת דאגתו על רצועה זו, ולפיכך, וכה בנימין הצדיק
 3 ונעשה אושפיזין (בית אכסניה) להקדוש ברוך הוא, כלומר, זכה
 4 שבינת קדש הקדשים יהיה בנחלתו, כמו שפאמר (דברים לג יב), 'ובין
 5 כתפיו שבו', כלומר, בית המקדש שבו שורה השכינה נבנה בהר
 6 המוריה שהוא בנחלת בנימין.

7 הגמרא חוזרת לדון במה שהתבאר לעיל (ג) שלא היה יסוד בזוית
 8 דרומית מזרחית של מזבח העולה: מיתבי, שינוי במשנה (לקמן סד),
 9 'עולת העוף ביצד היתה נעשית, עלה כבבש ופנה לטורבו, ובא לו
 10 לקרן דלומית מזרחית, ושם היה מולק – חותך בצפורנו את ראשה
 11 של העוף ממוול (ממתחת) עורפה, ומכדי – וחותר את שני סימניה,
 12 וממחה – ומרוקן את דמה מגופה על ידי שדוחק את מקום המליקה
 13 על קיר המזבח. ואי כפי שאמרת, שלא היה לה יסוד לאותה זוית,
 14 נמצא שהכהן שמולק את העוף, באוירא פעלמא הוא דקא עביד –
 15 עשייתו היא באויר שלא במקום היסוד, והדם נופל על הקרקע והולך
 16 לאיבוד. מיישבת הגמרא: אמר רב נחמן בר יצחק, אימרי, כך התנו
 17 מנחילי הארץ בזמן חלוקתה, אוירא דבנימין קרקע דיהודה –
 18 שהאויר הסמוך למזבח יהיה בחלקו של שבט בנימין, ואילו הקרקע
 19 הסמוכה למזבח ברוח דרומית (מלבד האמה הסמוכה לקרן מערבית
 20 דרומית) וברוח מזרחית, (מלבד האמה הסמוכה לקרן מזרחית צפונית)
 21 תהיה בחלקו של שבט יהודה, ועל ידי חלוקה זו עשו בליטה קטנה
 22 כמין יסוד שלשה טפחים מעל פני הקרקע, ועליו היה דם עולת העוף
 23 נופל.

24 הגמרא ממשכה לבאר את מה שהובא לעיל שבקרן מזרחית דרומית
 25 לא היה יסוד. שואלת הגמרא: מאי – מה הביאור במה שהובא לעיל
 26 'קרן מזרחית דרומית לא היה לה יסוד', משיבה הגמרא: נחלקו בזה
 27 האמוראים. רב אמר, לא היה לה יסוד בבנין, כלומר, לא נבנה כלל
 28 יסוד בזוית זו. ולוי אמר, לא היה לה יסוד בדרומים, כלומר, היה יסוד
 29 סביב כל המזבח, אולם לא הוכשר חלק זה של היסוד לקבל דמים
 30 מחמת שאינו בחלקו של טורף.

31 ומבאר הגמרא את מקור המלוקות: רב מתרגם את הפסוק (בראשית
 32 מט כ) 'בנימין זב יטרף', פאחסנתיה יתבני מרבחא, כלומר, בחלקו
 33 של בנימין יבנה המזבח, ומשמע מזה שיש לבנות את המזבח רק
 34 בחלקו של בנימין ולא בחלקו של יהודה, וכיון שהמקום הראוי ליסוד
 35 בזוית הדרומית מזרחית היה בחלקו של יהודה, לא נבנה חלק זה של
 36 היסוד. אולם לוי מתרגם את הפסוק, פאחסנתיה יתבני מקדשא,
 37 כלומר, בחלקו של בנימין יהיה המקום המקודש לדרמים, והוא חלק
 38 המזבח שזמים ושופכים עליו את דם הקרבנות ולא בחלקו של יהודה,
 39 אולם עצם בנין המזבח יכול להיות גם בחלקו של יהודה. ומשום כך
 40 סובר לוי, שהיה יסוד בנוי סביב כל המזבח, אולם לא הוכשר
 41 לשפיכת שירי דם הקרבנות אלא מה שהיה בחלקו של בנימין.

42 הגמרא מביאה ראיה לדברי רב: תא שמע רביה לדבר ממשנה
 43 ששינוי (מדות פ"ג מ"א), היסוד היה מהלך על פני כל הצפון ועל פני
 44 כל המערב של המזבח, וכן היה אזבל (תופס) בדרום אמה אחת
 45 ובמזרח אמה אחת. ומוכח מדברי המשנה, שלא היה יסוד בנוי בצד
 46 דרום מלבד האמה הסמוכה לקרן מערבית דרומית, ולא בצד מזרח

המשך ביאור למס' זבחים ליום שני עמ' ב

9 המשנה מבארת את דיני הקרבת קרבנות אלו: כל אלו הקרבנות,
 10 מקום שחיטתן הוא בצפון – בצפון העזרה, וכן מקום קיבול דמן –
 11 קבלת דם השחיטה בבלי שרת, הוא בצפון. ודמן – הדם שהתקבל
 12 בבלי, טעון זריקה על קרנות המזבח, באופן של שתי מתנות שהן
 13 כמו ארבע מתנות. שהכהן לוקח את הדם שהתקבל בכלי, וזורק ממנו
 14 על קרנות המזבח מחציו ולמטה, זריקה אחת על קרן מזרחית צפונית,
 15 וזריקה אחת על קרן מערבית דרומית, ומכוון לזורקו באופן שהדם
 16 יראה על ארבעת כותלי המזבח.

9 המשנה מבארת את דיני אכילת אלו הקרבנות: וקרבות אלו
 10 נאכלין – מקום אכילת בשרם במשכן, היה לפניו מן הקלעים
 11 – בתוך חצר המשכן שהיתה מוקפת קלעים. וכנגדו בבית
 12 המקדש, לפניו מחומת העזרה. ונאכלים הם דווקא לזכרי
 13 כהונה – לכהנים זכרים. ורשאים הם לאוכלם בכל צורת
 14 מאכל, בין צלויים בין מבושלים, או בכל אופן שירצו. וזמן
 15 אכילתם הוא למשך יום הקרבתם והלילה שלאחריו, עד הצאת
 16 הלילה.

59 ורוד לבנות את בית המקדש במקום הנקרא 'עין עיטם' שהוא המקום
60 הגבוה שבנחלת בנימין, שהרי עד עין עיטם מוזכר רק לשון עליה,
61 ואף לאחר שעבר הגבול בירושלים נאמר בו (יהושע טו כ-ט) 'ועלה
62 הגבול גי בן הנם אל פתח היבטי מנגב היא ירושלים ועלה הגבול אל
63 ראש החר אשר על פני גי הנם ימה' וגו' ותאר הגבול מראש החר אל
64 מעין מי נפתוח'. אולם אמרי שמואל ורוד, ניתתי ביה קליל – נרד
65 מעט מגובהו של עין עיטם ונבנהו בירושלים שנמוך מעט מעין עיטם,
66 כדכתיב – כמו שנאמר בברכת משה לשבט בנימין (דברים לג יג), 'ובין
67 פתחי שבו', והיינו שנית המקדש שיהיה בנחלת שבט בנימין יהיה
68 בגובה כתיפו שהוא מעט מגובה ראשו. ואיפיעתי אים, הטעם
69 שלא בני את בית המקדש בעין עיטם, הוא משום דגמירי – קבלה
70 היתה בידם של שמואל ורוד, דלשכת הגזית שבו מושב הסנהדרין
71 צריך להיות פתקו דיהודה, ואלו קדש הקדשים ששם מקום
72 השכינה צריך להיות פתקו דבנימין. ואי מדליני ליה – ואם נעלה
73 את מקום המקדש לעין עיטם שהוא המקום היותר גבוה, מתפליג
74 טופא – יתרחק מקום המקדש שבעין עיטם ממקום מושב הסנהדרין
75 שבנחלת שבט יהודה יותר משיעור הר הבית, ולא יהיו הסנהדרין
76 סמוכים למזבח שבעזרה. ומשום כך, מוטב דניתתי ביה פורתא –
77 נרד מעט מגובהו של עין עיטם ונבנהו בירושלים, כדכתיב בברכת
78 משה לשבט בנימין (שם), 'ובין פתחי שבו', ובאופן זה בית המקדש
79 יהיה בגובה כתיפו של נחלת שבט בנימין, וגם סמוך לנחלת שבט
80 יהודה שבו נמצא מקום מושב הסנהדרין.
81 ומוסיפה הגמרא: ועל דבר זה ששמואל ורוד מצאו את המקום
82 הראוי לבניית בית המקדש, נתקנא דואג האדומי פרוה, ומחמת כן
83 הלשין עליו בפני שאול שהיה בנוב אצל אחימלך ולקח ממנו צידה
84 ואת חרב גלית. כדכתיב (תהלים טט ט-ט) 'מוזר הייתי לאחי ונכרי לבני
85 אמי כי קנאת ביהדי אכלתני וחרפות חורפיק נפלו עלי, כלומר, דוד
86 המלך אומר, הייתי בעיני דואג כזר ונכרי מחמת שאמי מבני מואב,
87 וזה מחמת הקנאה שהיתה לו עלי על שכינותי לאמת בברור מקומו
88 של בית המקדש.
89 הגמרא מביאה פסוק נוסף בענין בירור מקום בית המקדש: וכתב
90 בענין בנין בית המקדש (תהלים קלב א-ה), 'ובור ה' לדוד את כל ענותו
91 אשר נשבע לה' וגו' אם אבא באהל בתי אם אתו שנת לעיני
92 לעפעפי תנומה עד אמצא מקום לה' וגו', והיינו, שהתפלל דוד
93 שיזכור לו הקב"ה לטובה את מה שענה את עצמו למצוא את
94 המקום הראוי לבנין בית המקדש, ועיניו זה הוא מה שנדר שלא יבוא
95 לביתו לעלות על יצועו, ולא יתן שינה ואף לא תנומה קלה לעיניו,
96 עד שימצא את המקום הראוי לבנות בו את בית המקדש. וגאמר
97 סמוך לבקשה זו (שם קלב ו), 'הנה שמעוניה באפתחה מצאנוה בשדה
98 יער'. ומבאר הגמרא: באפתחה, זה יהושע דקאתי – שבא משבט
99 אפרים, והיינו, שבספר יהושע נשמעה הבשורה היכן הוא המקום
100 הראוי לבנין בית המקדש, מצאנוה בשדה יער' זה שבט בנימין
101 שנמשל לחית היער, כדכתיב (בראשית מט כז) 'בנימין זאב ישרף, והיינו
102 שבנחלתו נמצא המקום בו ראוי לבנות את בית המקדש.

משנה

103 המשנה ממשיכה לבאר את דיני הקרבנות הנקראים 'קדשי קדשים':
104 וכתו שלמי צבור – שני כבשים הקרבים בעצרת, יחד עם שתי הלחם,
105 ואשמות – קרבנות אשם, אף הם נקראים 'קדשי קדשים', ודינם
106 יתבאר להלן.
107 המשנה מבארת אלו קרבנות אשם נאמרו בתורה: אלו הן האשמות,
108 א. אשם גזילות, המביאו אדם שכפר בממון שהוא חייב, ונשבע
109 לשקר, ולאחר מכן הודה. ב. אשם מעילות, המביאו אדם שנהנה מן
110 ההקדש בשוה פרוטה. ג. אשם שפחה חרופה, המביאו אדם שבא
111 על שפחה חרופה, והיא שפחה כנענית המיועדת לעבד עברי. ד.
112 אשם גזיר, המביאו נזיר שנטמא בטומאת מת בתוך ימי נזירותו. ה.
113 אשם מצורע, המביאו מצורע שנרפא מצרעתו. ו. אשם תלוי,
114 המביאו אדם שמשופק אם עבר בשוגג עבירה שזוונה בכרת.
115 המשך בעמוד קמ

1 דלאחר שיבש היסוד גייו ליה – יסתור את חלק היסוד שבנחלת
2 יהודה, אין לומר כן, שהרי 'אבנים שלמות תבנה את מזבח ה'
3 אלהיך' כתיב בציווי בניית המזבח (דברים כו ב), והיינו, שצריך שיהיה
4 המזבח חלק ללא פגמות, ואם יסתרו את היסוד לא יהיה המזבח
5 שלם ללא פגמה. דוחה הגמרא: לעולם לא היה יסוד בנוי במזרח
6 ובדרום, ואופן עשיית המזבח ללא יסוד בחלקו של יהודה, היתה על
7 ידי דמחית מידי מתותיה ופקיל ליה – הניחו עץ ארוך במקום
8 שראוי להיות בו היסוד בחלקו של יהודה, ולאחר שיבש המזבח מעט
9 הוציאו את העץ, ונמצא שלא היה יסוד בחלקו של יהודה, וגם היה
10 המזבח חלק ללא פגמות.
11 ומוסיפה הגמרא: יש הכרח לומר שהיו עושים דבר זה בבניית
12 המזבח, דאי לא תימא הכי – שאם לא נאמר שכך היו עושים את
13 היסוד, הא דאמר רב פהנא, האבנים של קרנות המזבח הלולות
14 היו, כלומר, נקבים היו בארבעת הקרנות כדי שיכנס בהם דם החטאת
15 ויבלע בהם, כדכתיב (זכריה ט ט) 'ומלאו פמורק פנויות מזבח', כלומר,
16 הנביא מתנבא שלעתיד לבוא בני ישראל יאכלו את שלל אויביהם
17 ומלאו את נפשותיהם בכל הטוב, כמזרק שמלא דם לפני המזבח,
18 וכזויות המזבח שמנסכים שם יין והיין צף עליו. הרי שמוכח מלשון
19 הפסוק שזויות המזבח (הקרנות) יש בהם חלל כמזרק, והרי הכא נמי
20 לגבי קרנות המזבח יש להקשות, וכי עושים אותן חלולות לאחר
21 יצירתן, והרי 'אבנים שלמות תבנה את מזבח ה' אלהיך' אמר
22 רחמנא – צידה הקב"ה בציווי בניית המזבח (דברים כו א), ואם לאחר
23 יצירתן יעשו את הנקבים, יפגמו הקרנות. אלא על כרחך, דמחית
24 מידי מתותיה ופקיל ליה – היו מניחים מקלות וקיסמין דקין בין
25 חלוקי האבנים שבקרנות, ולאחר שיבש קצת הוציאו ממקומם,
26 ונמצאו הקרנות נקובות. הכא נמי בעשיית היסוד, יש לומר דמחית
27 מידי מתותיה ופקיל ליה, ונמצא שלא היה יסוד בחלקו של יהודה,
28 וגם היה המזבח חלק ללא פגמות.
29 הגמרא חורת לבאר את מה שהובא לעיל שהמזבח היה בנוי בגבול
30 שבין שבט בנימין לשבט יהודה: דרש רבא, מאי דכתיב – מה
31 הביאור במה שנאמר בפסוק (שמואל א' יז יח-ט), 'וילך דוד וישמואל
32 וישבו פנויות פרמה, וכי מה ענין ניוות אצל רמה, הרי בכל מקום
33 נכתבה הרמה לבדה, ומדוע כאן נוסף שהיו בניית שברמה. אלא
34 ביאור הפסוק הוא, שהיו שמואל ודוד וישבין פרמה שהוא מקומו
35 של שמואל, ועוסקין שם בפניית נזיו (יפיון) של עולם, כלומר, היו
36 עוסקים במציאת מקום ראוי על פי התורה לבניית בית המקדש. אמרי
37 שמואל ודוד, כתיב בתורה (דברים כו א) 'כי יפלא ממך דבר למשפט וגו'
38 דברי ריבת בשעריך וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך
39 בו, ופסוק זה שנאמר בו לשון עליה מכל הערים לבית המקדש,
40 מלמד, שביית המקדש הוא במקום הגבוה מכל ארץ ישראל, וארץ
41 ישראל גבוהה מכל הארצות. אולם לא הו' דעו דוכתיה היכא –
42 לא ידעו היכן הוא מקומו, כלומר, לא ידעו מה הוא המקום הגבוה
43 ביותר בארץ ישראל שראוי לבנות בו את בית המקדש, ובנחלת איהו
44 שבט הוא מקום זה. איתו – הביאו שמואל ודוד כפר יהושע שבו
45 נכתבו פירוט גבולות הנחלות, והעלו מלשון הפסוקים, דכבולקו –
46 שבכל פירוט גבולות נחלות השבטים שבצפון נחלת שבט יהודה
47 מקרית יערים ועד הים הגדול, כתיב – נאמר בפסוקים 'ורד (ועלה)
48 הגבול' או 'ותאר הגבול', והיינו, שמקרית יערים עד הים הגדול רק
49 ירד גובה הגבול של נחלת שבט יהודה, או שנשאר בגובה המקום
50 המוזכר לפניו. ואילו בגבול שעם נחלת שבט בנימין, שהוא מים
51 המלח עד קרית יערים, לשון 'ועלה הגבול' או 'ותאר הגבול' כתיב
52 בפסוק, אולם לשון 'ורד הגבול' לא כתיב – לא נכתב בפסוקים.
53 אמרי שמואל ודוד, ששעם מונה – מוכח מלשון הפסוקים שנחלת
54 בנימין היא הנחלה הגבוהה ביותר, והמקום הגבוה בנחלה הוא החר
55 שעל פני גי הנם שלפניו מוזכרת העליה האחרונה או מעין מי נפתוח
56 המוזכר אחריו ולא הוזכר ביניהם לשון ירדה. וממילא הכא הוא
57 מקומו – כאן הוא המקום הגבוה ביותר הראוי לבנין המקדש.
58 ומשום כך, כבוד למבניה עיני עיטם דמדלי – היו סבורים שמואל

המשך ביאור למס' זבחים ליום שני עמ' ב

1 המשנה מבארת את דיני הקרבת קרבנות אלו: כל אלו הקרבנות,
2 מקום שחיטתן הוא בצפון - בצפון העזרה, וכן מקום קיבול דמן -
3 קבלת דם השחיטה בקלי שרת, הוא בצפון. ודמן - הדם שהתקבל
4 בכלי, טעון זריקה על קרנות המזבח, באופן של שתי טתנות שהן
5 כמו ארבע מתנות. שהכהן לוקח את הדם שהתקבל בכלי, וזורק ממנו
6 על קרנות המזבח מחציו ולמטה, זריקה אחת על קרן מזרחית צפונית,
7 וזריקה אחת על קרן מערבית דרומית, ומכוון לזורקו באופן שהדם
8 יראה על ארבעת כותלי המזבח.

9 המשנה מבארת את דיני אכילת אלו הקרבנות: וקרבות אלו
10 נאכלין - מקום אכילת בשרם במשכן, היה לפנים מן הקלעים
11 - בתוך חצר המשכן שהיתה מוקפת קלעים. וכנגדו בבית
12 המקדש, לפנים מחומת העזרה. ונאכלים הם דווקא לזבחי
13 בהונה - לכהנים זכרים. ורשאים הם לאוכלם בקל צורת
14 טאבל, בין צלויים בין מבושלים, או בכל אופן שירצו. חמץ
15 אכילתם הוא למשך יום הקרבתם והלילה שלאחריו, עד תצות
16 הלילה.